

Buz, S. ve Ayyıldız, A.A. (2020). Çocuk refahı çalışanlarının farklı sosyal hizmet sunum modellerindeki deneyimleri: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı dönemleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 524-553.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 27.12.2019
Makale Kabul Tarihi: 16.04.2020

ÇOCUK REFAHI ÇALIŞANLARININ FARKLI SOSYAL HİZMET SUNUM MODELLERİNDEKİ DENEYİMLERİ: SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU İLE AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI DÖNEMLERİ

Experiences of Child Welfare Workers in Different Social Work Provision Models: The Period of General Directorate of Social Services and Child Protection Agency and the Ministry of Family and Social Policies

Sema BUZ*

Ali Artam AYYILDIZ**

* Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, semabuz@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8326-3732

** Göç Çalışmaları Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, aliartam17@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3854-4906

ÖZET

Bu çalışma; SHÇEK ve ASPB dönemi çocuk refahı çalışanlarının deneyimlerini nasıl algıladıklarının tanımlanması amacıyla fenomenolojik araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Amaçlı örneklem yöntemi ile her iki dönemde çalışma deneyimine sahip sekiz çocuk refahı çalışanı ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür. Çocuk refahı çalışanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda çalışanların deneyimlerinden; kalıcı çözüm geliştirmede sorunlarla karşılaşıldığı; etkin hizmet sunumu ve sosyal politika alanlarında gelişimin devam etmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çocuk refahı hizmetlerinde etkin hizmet sunumu için katılımcılar; bu alanda çalışanların eğitimi, niteliği ve çalışan sayılarının artırılması, liyakata dayalı istihdam koşullarının yaratılması ve çalışanlarda tükenmişliğin azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal politika açısından ise katılımcılar işsizlik ve yoksulluğun azaltılması, hizmet sunumunda işbirliği, farkındalık artırıcı eğitimler ve koruyucu / önleyici hizmetlerin gerekliliğine dikkat çekmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Çocuk koruma, çocuk refahı çalışanları, mesleki deneyim, SHÇEK, ASPB

ABSTRACT

This research has been carried out in order to understand how child welfare workers define their experiences in SHCEK and ASPB periods and a phenomenological approach has been

used as a research methodology. Purposive sampling method has been used and in depth interviews has been carried out with eight child welfare workers who have experiences both in SHCEK and ASPB periods. The results of the analysis of data that has been achieved by the conducted interviews shows that child welfare workers experience problems in permanent solution development and it is mentioned that effective service provision and effective regulation of social policies must continue to be improved as a necessity. In order to have an efficient service provision in child welfare services, participants of the research has defined that the quality of the education of workers and their numbers should be increased and employment opportunities in the field should be based on the professional qualifications of the workers and the burnout experienced by workers should be diminished. In terms of social policy, the participants pointed out the need to reduce unemployment and poverty, collaborate in service provision, awareness raising trainings and preventive / protective services.

Key words: Child protection, child welfare workers, professional experience, SSCPA, MFSP

GİRİŞ

Her toplum korunma gereksinimi olan çocuklara yönelik kendi siyasal, sosyal ve ekonomik koşullarına dayalı olarak koruma programları oluşturmaktadır. Tarihsel süreçte, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre çocuk refahı politikalarının farklılaştığı görülmektedir. Bu değişimler çocuk koruma ile ilgili yasal düzenlemeleri, hizmet sunulan kurumsal yapıları ve örgütlenmeyi etkilemektedir. Bir başka deyişle, çocuk koruma sistemi, içinde bulunduğu toplumun sosyo-ekonomik yapısının bir parçası olarak ondan etkilenmekte ve aynı zamanda onu etkilemektedir (Yolcuoğlu, 2009).

Ülkelerin çocuk koruma politikalarının gelişiminde önemli etkileri olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) uluslararası hukukta çocukların korunmasıyla ilgili düzenlemelerin gelişimine yol açmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi; yaşama hakkının yanı sıra, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabanın gösterilmesini devletlerin sorumluluğu olarak öngörmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi; çocukların temel olarak yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının altını çizmekte, bunların ayırım gözetmeme ve çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak hayata geçirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi; çocuk haklarının aile, toplum ile devletin temel görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri durumunda gerçekleştirilebileceğini vurgulamaktadır (Akyüz, 2012: 41). ÇHS, Türkiye’de çocuk koruma sisteminin ve koruyucu aile uygulamalarının en önemli uluslararası yasal dayanaklarından biri olmuştur (Acar, 2012).

Ülkelerin korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik verdikleri hizmetlerde zaman içinde değişimler yaşanmıştır. Çocuk refahı hizmetleri dünya genelinde temel olarak

üç farklı bakış açısıyla yürütülmüştür. Bunlardan birincisi korunma ihtiyacı olan çocukların büyük gruplar halinde kurumsal bakımı, ikincisi büyük grup bakımının zararlarının anlaşılması ile koruyucu aile hizmetlerinin ve daha küçük gruplu bakım evlerinin temel alındığı model ve son olarak çocuğun öz ailesinde bakımının sağlanmasına yönelik destekleyici çalışmaları içeren yapılaşma modelidir. Son gelinen noktada, en kötü ailenin en iyi kurumdan daha iyi bir ortam sağlayacağına ilişkin bakış açısı önemli etki göstermiştir (Çifci, 2009). Çocuk refahı uygulaması, yasal zorunluluklara, bütçe baskılarına, sosyal ve demografik değişimlerin yanı sıra paradigma değişimleri ve yapılan çalışmalardan elde edilen bilgilere cevaben sürekli değişim göstermektedir (Landsman, 2015). Çocuk refahı alanında benzer değişimler ülkemizde de yaşanmaktadır.

Türkiye’de Çocuk Refahı Alanı

Türkiye’de çocuk koruma sistemi sonradan “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu” olarak adlandırılan “Himaye-i Etfal Cemiyeti”nin faaliyetleri ile başlamıştır. Ancak, devletin korunmaya muhtaç çocuklar alanını düzenlemesi 1949 yılında çıkarılan 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile başlamıştır. 5387 Sayılı Kanun bir örgütlenme modeli ve insan gücü tanımlayamamış ve kısa ömürlü olmuştur. 5387 sayılı kanun, “ana babasının yardım ve korumasından yoksun veya maddi ve manevi yoksunluğa terk edilmiş çocukların” korunması amacıyla çıkarılmıştır. Bu kanunda 0-6 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu o dönemdeki adıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na, 7-18 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu ise Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmiş ve çocuklara yönelik hizmetler bu yapıda farklı bakanlıklar içinde sunulmaya çalışılmıştır. Bu kanunun önemli eksikliklerinden biri; ailesi olan çocuğun korunmasına gerek olmadığı kabul edilmesi ve devletin böyle çocuklar için tedbir öngörmemesidir. Ayrıca, çocuk kimsesiz ise reşit oluncaya kadar bir kurumda bakımı yeterli görülmemekte ve başka bir hizmete gerek olmadığı belirtilmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklarla doğrudan ilgili olan 1957 tarihli 6972 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” ise 5387 sayılı kanundan kaynaklanan eksiklikleri ve yaşanan sorunları gidermek amacıyla çıkarılmıştır. 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ile korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu, Milli Eğitim Bakanlığı’ndan alınmış ve yerel hizmetler kapsamında Belediye Kanunu’na göre kurulacak olan “Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliği’ne” bırakılmıştır. Bu hizmetlerin koruma birliklerine devredilmesi de büyük eleştirilere yol açmış olmasına karşın ülkede pek çok yerde

koruma birlikleri kurulmuştur. Ancak birbirinden farklı anlayış ve standartlarla faaliyet göstermeleri, arzu edilen hedeflere ulaşılmasını engellediği yönünde eleştiriler almıştır (Doğan, 2013; Yolcuoğlu, 2009; Çetin, 2017).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu; korunmaya muhtaç çocuğu ele alırken, korunma

ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar olarak iki farklı açıdan yaklaşmakta ve ayrı stratejiler öngörmektedir. Buna göre korunma ihtiyacı olan çocuk; fiziksel, duygusal, sosyal, zihinsel ve ahlaki gelişimi veya kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar

edilen ya da bir suçun sonuçlarına maruz kalan mağdur çocuğu ifade etmektedir. Suça sürüklenen çocuk ise; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylemi işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005; Başer, 2013).

1983 yılında ise 2828 sayılı yasanın kabulünün ardından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) adıyla sosyal hizmetler yeni bir kurumsal yapıya sahip olmuş ve yeni bir sosyal hizmet sistemi ortaya çıkmıştır. Başbakanlığa bağlı bir yapılanma gösteren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, bir genel müdürlük yapısı ve 2828 sayılı yasa ile sadece çocuklara değil, kadın, yaşlı, engelli gibi tüm dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmetleri sunmakla yükümlü kılınmıştır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). 24 Mayıs 1983 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 2828 sayılı SHÇEK Kanunu, korunmaya muhtaç çocuğu; beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 3. maddesinin (a) bendine göre ise “Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru” olan çocuk “korunmaya ihtiyacı olan” çocuk olarak tanımlanmıştır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

SHÇEK Genel Müdürlüğü merkez teşkilatı Ankara’da olmak üzere 81 il ile ilçe düzeyinde teşkilatlanmış olup, çocuk, genç, yaşlı, özürü ve ailelere yönelik sosyal

hizmetleri tüm ülke geneline yaygınlaştırarak uygulayan önemli bir kurum haline gelmiştir. Bu yapı hizmetlerin tek elden yönetiminin avantajı kullanılarak, hizmetlerde kalite standardını geliştirdiği yönünde beğeni toplamıştır (Yolcuoğlu, 2011). Ancak kurumun taşra teşkilatı olan tipik bir merkezi kurum olarak hantal kaldığı, diğer kurumlardan bir farkının bulunmadığı, koruyucu-önleyici hizmetlere daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğine yönelik eleştiriler de zaman içinde yapılmaya başlamıştır (Ergenç, 2016).

Çocuk koruma sisteminde; SHÇEK kapsamındaki bu mevcut yapılanma 03.06.2011 tarih ve 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulmasıyla değişmiştir. SHÇEK'in kapatılarak ASPB'ye dönüşümde 1980 sonrası giderek yükselen neoliberal söylemlerin etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu değişim kuşkusuz sosyal hizmetler ve yardımlar alanında da yaşanmış ve yasal değişikliklerle, sosyal hizmet ve yardımlarda belediye ve gönüllü kuruluşların rolü öne çıkarılmıştır. Bu durum ise devletin sosyal alanda sorumluluğunun azaltıldığı yönünde eleştirilerin yoğunlaşmasına neden olmuştur (Şahin Taşğın ve Özel, 2011). Korunmaya muhtaç çocuklara hak ettikleri sosyal hizmeti verebilmede özel sektör ya da gönüllü kuruluşların sahip olduğu değerler bağlamında yaklaşımları da ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Buna karşın, SHÇEK'in kapatılarak ASPB'ye görevlerinin devredilmesi; sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında hizmet standardı sağlamanın yanı sıra bu hizmetlerdeki dağınıklığın ortadan kaldırılması anlamında olumlu bulunmaktadır. Birçok açıdan olumlu bir dönüşüm olarak ele alınmasına karşın ASPB'nin bürokratik bir yapıya neden olduğu ve sunulan hizmette güçlükler yaratabileceği eleştirisi yapılırken Türkiye'de güçlü bir sosyal politikaya gereksinim duyulduğu için bakanlık yapısının işleri kolaylaştıracağı da vurgulanmaktadır (Yolcuoğlu, 2011). 2018 yılında ise ASPB'de değişim gündeme gelmiş ve 6 Haziran 2018'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile birleştirileceği açıklanmıştır. 9 Temmuz 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 703 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlıkları birleştirilmiş, ardından 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bakanlığın adı "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" (AÇSHB) olarak yeniden düzenlenmiştir (Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018). Türkiye'de, çocuk refahı hizmetlerindeki bu dönüşümün yaşanmasında küresel etkiler yanında ulusal düzeyde politika değişimleri de etkili olmuştur.

Çocuk Refahı Alanı ve Sosyal Politika

Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerine ilişkin politikalara bakıldığında gelişmiş ülkelere göre geç yapılandığı ve kurumsallaşma sorununun giderilemediği eleştirileri yapılmaktadır. Başka bir deyişle Türkiye’de çocuk koruma politikalarında sıkça değişim yaşandığı ve buna bağlı olarak hizmetlerin örgütlenme modelinin de değiştiği ancak sürdürülebilir bir politikanın henüz oluşmadığı belirtilmektedir. Çocuk koruma sisteminin her çocuğun yaşama, gelişme ve kendisi hakkında verilen kararlara katılımını sağlayan ve çocuğun yararını gözeten bir düzeye tam anlamıyla ulaştığından söz etmenin mümkün olmadığı ifade edilmektedir (Acar, 2012). Çocuk refahı çalışanları; çocuk koruma sistemi (ÇKS) aracılığıyla çocukların gereksinimlerinin karşılanmasında aile yanında diğer sosyal ve çevresel sistemler ile çalışmalarını yürütmekte ve çocukların sağlıklı gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen durumlara ilişkin önleyici ve koruyucu müdahalelerde bulunmaktadır. Çocuk koruma hizmetleri korunma gereksinimi olan çocukların pek çok sistemle sürekli ilişki ve etkileşim içerisinde olduğu gerçeği doğrultusunda ele alınmalıdır. Bu etkileşim ve ilişkiler; çocukların aile ve yakın sosyal çevresi ile birlikte topluma, yasalara ve uygulanan politikalara kadar uzanmaktadır. Bilindiği gibi toplumsal ve ekonomik politikalar, yaşanılan çevrenin özellikleri, aile içi ilişkiler çocuğun yaşamını etkilemekte ve biçimlendirmektedir. Başka bir deyişle sosyal politika değişimleri, ebeveyn kaybı, boşanma, aile üyelerinin işini kaybetmesi, aile içinde bir sağlık sorunu, düşük aile geliri gibi farklı sistemlerde meydana gelebilecek sorunlar çocuğa yansımaktadır (Gelen ve Çınar, 2014; Basic, 2017; O’Neill vd., 2010). Dolayısıyla ilişkili sistemlerde meydana gelen herhangi bir değişim bir başka alt sistemi ya da sistemin bütününe etkileyebildiğinden çocuk koruma hizmetlerine bütüncül açıdan bakılması önerilmektedir (Karataş, 2007; Yolcuoğlu, 2009).

Sosyal politika genel anlamda devletin eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve bireysel sosyal hizmetleri içeren plan, proje ve hizmetlerinin bütünü olarak ifade edilmektedir. Sosyal politikanın, sosyal hizmetler ve sosyal refahın sağlanması ile sosyal sorunların ele alınıp giderilmesi için eylemlerin gerçekleştirilmesi anlamında iki temel stratejisi bulunmaktadır. Sosyal politikanın ülkenin tüm insanları için kapsayıcı özellikte olmasının yanında hassas ve korunma ihtiyacı olanlar için koruyucu ve güçlendirici tedbirler alması, sosyal adalet ve eşitliği sağlaması beklenmektedir. Eğitim, sağlık, çalışma yaşamı, sosyal koruma, sosyal hizmetler gibi kapsamlı konuların hepsi sosyal politika içinde yer almaktadır. Bu nedenle insanların sağlıklı bir toplum içinde yaşamlarını sürdürebilmelerinde sosyal politikanın

geliştirilmesi ve uygulaması çok önemlidir (Çoban ve Özbesler, 2009). Sosyal politika ve sosyal hizmet her toplumda her zaman birbiriyle yakın ilişki ve karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan alanlardır (Karataş, 2007). Başka bir deyişle, sosyal politikanın önemli araçlarından birisi olan sosyal hizmet ve bu hizmetlere yönelik tüm yasal düzenleme ve uygulamalar sosyal politika kapsamında toplumu etkilemektedir. Bu bağlamda sosyal hizmetin temel alanlarından olan çocuk koruma politikaları yasal düzenleme ve hizmetlerin örgütlenme ve sunum modelleri ile birlikte çok boyutlu bir şekilde ele alınarak değerlendirilmelidir.

Çocuk Koruma Alanındaki Duruma İlişkin Araştırma Bulguları

Çocuk koruma hizmeti, birçok çocuğun ve ailenin yaşamını etkileyen karmaşık ve zor bir uygulama alanıdır. Tüm ülkelerde çocuk refah sistemini değerlendiren çalışmalar yoluyla çocuk koruma sistemlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Çocuk refahı ve çocukların korunmasında; politika ve hizmetlerin hizmeti sunanlar ve hizmet alanlar gözüyle değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmalar; karşılaştırmalı uluslararası çalışmalar olabildiği gibi sadece bir ülke bağlamında konuyu değerlendiren çalışmalar biçiminde yürütülerek hizmetlerin iyileştirilmesine yeni katkılar sunmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde ülkelerin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun çocuk koruma sistemlerinde çeşitli sorunların varlığı ortaya çıkmaktadır. İngiltere’de Featherstone ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada, çocuk koruma sistemi; yoksulluk ve eşitsizlik ilişkisi yönünden ele alınmakta ve eşitsizliğin etkilerini ele alan daha fazla çalışmaya gereksinim duyulmasına karşın yasal düzenlemelerin uygulamalara etkisinin değerlendirilmesinde yetersiz kalındığı bildirilmektedir (Featherstone vd., 2019). Çocuk refahı müdahalelerindeki eşitsizlik örüntülerine ilişkin yapılan uluslararası bir çalışmada ise İngiltere, Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler’de çocuk koruma müdahaleleri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, çocukların çocuk koruma hizmetlerinden yararlanma şansının, ailenin sosyo-ekonomik koşullarıyla ilişkili olduğu ve bunun etnik eşitsizliklerin altında yatan önemli bir faktör olduğuna işaret edilmiştir. Bununla birlikte bu çalışma sonucunda, niceliksel çalışmalar yerine çocuk koruma yasalarının nasıl işlediğini açıklamaya yönelik niteliksel çalışmalara olan gereksinime vurgu yapılırken politika ve uygulama ilişkisinde sistem analizinin yapılmasına olan ihtiyaç ortaya konmuştur (Bywaters vd., 2020). Benzer biçimde İngiltere’de Ferguson tarafından yapılan bir çalışmada

da çocuk refahı çalışanlarının çocuk odaklı çalışmada zorlandıkları ortaya çıkmıştır (Ferguson, 2017).

Çocuk koruma çalışanları, yasal sistemde çocuk ve gençlerin korunması için yer alan önemli hizmet sunucularıdır. Bu nedenle, çocuk koruma sisteminin işleyişine ilişkin algıları önemle ele alınmaktadır. Avustralya'da yapılan bir çalışmada çocuk refahı çalışanlarının, çocuk koruma ve bakım sistemine ilişkin görüşleri değerlendirilmiş ve karşılaştıkları zorluklar ortaya konmuştur. Bu zorlukların çocuk koruma sisteminin yapısıyla ve politikalarla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Thomson, 2007). Kanada'da yapılan diğer bir çalışmada ise; çocuk koruma çalışanlarının daha adil bir çocuk refahı sistemine gereksinim duydukları tanımlanmıştır (Gosine ve Pon, 2011).

Carlson ise makalesinde; Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) çocuk refahı alanında çalışanların deneyimleri üzerinden ABD'nin kırılgan sosyal refah güvenliği ağını ve hizmetin yürütülmesindeki çeşitli engelleri tanımlamıştır. Bu çalışmada, engellere karşın hizmet sağlayıcılarının ellerinden geleni yapma çabası içinde oldukları ve yoksulluğun azaltılmasında etkili olunamamasında yetersiz politikaların etkisi vurgulanmıştır (Carlson, 2017). ABD'de 1935 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası'ndan bugüne kadar çocuk refahına ilişkin tüm politikaların tarihsel analizini yapan bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada; çocuk refahının tarihsel gelişimi içinde profesyonelleşme sorunu yaşandığı, toplumsal değişiminin mevzuata ve yürütülen hizmetin niteliğine etkisi olduğu, çocuk refahı çalışanlarının niteliksel ve niceliksel sorunlarının uygulamaya olumsuz yönde yansıdığı vurgulanmıştır (Ellett ve Leighninger, 2006).

Çocuk refahı sistemlerinin altında yatan ilkeler mevzuatta ve politika belgelerinde açıkça belirtilmiş olmasına karşın uygulamada çocuk refahı çalışanlarının politika hedeflerine nasıl baktığının araştırılması önemle ele alınmakta ve uygulama koşullarının bu yönde analizi önemli bulunmaktadır. Bu yönde yapılan bir çalışmada da; İngiltere, Norveç ve ABD gibi benzer politika amaçlarına sahip ülkelerdeki çocuk refahı çalışanlarının bu amaçları nasıl algıladıkları değerlendirilmiştir. Ele alınan bu üç ülkenin politika amaçları, organizasyon koşulları ile daha geniş refah devleti bağlamında politika yapıcılarının amaçladığı hedeflere ulaşmada iyi durumda olduğu ortaya konmuştur. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan "en iyi uygulamaların" bir ülkeden diğerine aktarılmasında faydalı olacağına vurgu yapılmaktadır (Kriz ve Skivenes, 2014). Zuchowski ise yaptığı çalışmada Avustralya'da çocuk koruma

sistemlerinin aşırı yükünün her yıl artan sayılarla katlandığını bildirirken, çocuk koruma alanında çalışanların alanda karşılaştıkları zorluklara ilişkin görüşlerini değerlendirmiştir. Bu çalışmada çocuk koruma hizmetinin karmaşık yapısı, vaka sayısında artışın yanı sıra mevzuat değişikliğinin etkileri tanımlanırken aile içi şiddetin ele alınmasında hukuki kararların engelleyici bir faktör olarak tanımlandığı görülmüştür (Zuchowski, 2019). Saar-Heiman ve Gupta (2019) ise çalışmalarında, İngiltere ve İsrail'in çocuk koruma hizmetini yoksulluğa duyarlı bir bakış açısıyla ele almış ve yoksulluk ve eşitsizliğin neoliberal politikalarla ilişkili olduğunun altını çizmiştir. Bu politikaların, çocuk koruma politika ve uygulamasına olan olumsuz etkisi tanımlanarak, çocuk koruma çalışanları için adalet temelli ve yoksulluğa duyarlı bir siyasal çerçeveye ihtiyaç duyulduğu gösterilmiştir (Saar-Heiman ve Gupta, 2019). Roche (2019) ise makalesinde çocuk koruma sistemi ile ilgili politikaların çocukların kötü muameleye maruz kalmalarındaki etkisinin kanıtlarına rağmen, literatürde bu tür çalışmaların daha az yer bulduğuna işaret etmektedir (Roche, 2019).

Literatürde de vurgulandığı gibi ülkelerin çocuk koruma hizmetinin bu hizmeti yürüten çalışanların gözünden değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'de de çocuk koruma hizmeti birçok çalışmada ele alınmıştır. Buna karşın ülkemizde çocuk koruma hizmetini; bu alanda çalışanların deneyimi üzerinden değerlendiren çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Kaya Kılıç ve Tekin (2019) tarafından çocuk koruma birimlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarıyla yürütülen çalışmada çalışanların nicelik ve nitelik açısından yetersizliği ve hizmet içi eğitimlerin eksikliği sorun olarak tanımlanmıştır. Eroğlu ve Demiröz (2020) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada ise, çocuk koruma politikaları temelinde suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara sunulan psikososyal destek hizmeti çocukların gözünden değerlendirilmiş ve çocukların kendi kararlarının dikkate alınmasını ve karar alma süreçlerine katılmayı istedikleri bulunmuştur. Türkiye'de alanda çalışan meslek elemanlarıyla yapılan diğer çalışmaların ise; mesleki motivasyon ve iş doyumları (Tanğlay, 2009), çalışma hayatında karşılaştıkları mesleki sorunlar (Berkün, 2010), iş doyumlarına (Işıkhani, 2000) odaklandığı görülmektedir.

Bu nedenle bu çalışma; çocuk refahı alanında çalışanların, çocuk koruma hizmeti deneyimlerini, SHÇEK ve ASPB dönemi bağlamında, politika değişiminin yansımalarını da içerecek biçimde ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada Türkiye'de çocuk koruma sisteminde yaşanan değişimler; yasal düzenlemeler,

sunulan hizmetler, politika-uygulama arasındaki etkileşimlerdeki dönüşümler hizmeti sunanların deneyimleri üzerinden aktarılmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma; çocuk refahı çalışanlarının SHÇEK ve ASPB¹ dönemi çocuk koruma hizmeti deneyimlerinin ortaya konulması amacıyla niteliksel araştırma türlerinden tanımlayıcı fenomenolojik araştırma türünde tasarlanmıştır (Giorgi, 2012; Englander, 2012). Belirli bir grup insan için deneyimin ne anlama geldiğinin incelenmesinde fenomenoloji en uygun nitel araştırma türüdür. Bu çalışmada incelenen fenomen çocuk koruma hizmeti deneyimleridir. Bu deneyimlerin ortaya konulması ile fenomenin tanımlanması hedeflenmiş ve bu noktada Giorgi'nin tanımlayıcı fenomenoloji metodolojisi kullanılmıştır. Giorgi'nin yaklaşımı yaşanmış deneyimin katılımcılar için ilişkiler ağını anlamada ve önemli olanı tanımlamayı bir başka deyişle deneyimlerin özünü psikososyal boyutu ile sosyal yapı bağlamında tanımlamamızı sağlamaktadır.

Katılımcıların seçimi

Tanımlayıcı fenomenolojik yöntemin tercih edildiği bu çalışmada katılımcıların seçiminde amaçlı (purposive) örnekleme arasında yer alan kolay örnekleme (convenience sampling) yöntemi kullanılmıştır (Gentles vd.,2015). Bu yöntem Giorgi'nin tanımlayıcı fenomenolojisi için öngördüğü biçimde temel sorunun incelenen fenomene ait en iyi deneyime sahip bireylere ulaşılması anlamını taşımaktadır. Bu amaçla Ankara'da bir Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) bünyesinde hizmet sunan ve SHÇEK ile ASPB dönemlerinde çalışma deneyimi olan çocuk refahı çalışanları araştırmanın katılımcıları olarak saptanmıştır. Çalışmanın yapılabilmesi için SHM yönetiminden izin alınmıştır. SHÇEK ve ASPB dönemlerinde çalışma deneyimine sahip çalışanlar ile tek tek görüşülerek çalışmanın amacı açıklanmış ve çalışmaya katılmaya gönüllü olanlar belirlenmiştir. Araştırma sekiz katılımcı ile tamamlanmıştır. Giorgi tanımlayıcı fenomenoloji için en az üç katılımcının yeterli olacağını (Gill, 2014; Englander, 2012) öne sürerken katılımcı sayısının değil fenomenin özünün tanımlanmasının önemli olduğunu ve katılımcıların homojen özellik göstermesinin bu noktada önemli bir kriter

¹ Bu çalışmanın başladığı ve çalışma verilerinin toplandığı tarih Kasım 2017 olup veri toplama süreci 02.01.2018 tarihinde tamamlanmıştır. Bu nedenle ASPB'nin AÇSHB'ye dönüşümü bu çalışma kapsamında yer almamaktadır.

oluşturduğunu vurgulamaktadır. Araştırmaya katılanların 5'i erkek 3'ü kadın olup yaşları 40 ile 55 arasında değişiklik gösterirken, çalışma sürelerinin ise 12- 28 yıl arasında değiştiği saptanmıştır. Katılımcılar arasında iki psikolog, bir çocuk gelişimci ile beş sosyal hizmet uzmanı bulunmaktadır. Katılımcılar incelenen fenomen açısından homojen özellik göstermektedir. Katılımcıların çalıştıkları kuruma ilişkin bilgiler ile katılımcıların kimlikleri veri kaynaklarının güvenliği adına yayın aşamasında kaldırılmış ve katılımcıların ifadeleri anonimleştirilmiştir.

Veri toplama süreci

Çalışmaya katılmayı kabul eden çalışanlarla görüşme yapılarak, görüşme için uygun gün ve saatler belirlenmiştir. Görüşmeyi kabul eden katılımcılarla belirlenen zamanda SHM'de yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yarı-yapılandırılmış görüşme olarak gerçekleştirilmiş ve görüşmelerde araştırmacılar tarafından hazırlanan "görüşme yönergesi" kullanılmıştır. Görüşme yönergesi; çocuk koruma hizmetlerinin tanımlanması ile başlayıp SHÇEK ve ASPB dönemlerindeki çocuk refahı uygulamalarına ilişkin sorularla devam etmiştir. Veri doygunluğu gözetilerek sürdürülen görüşmeler sekiz katılımcı ile tamamlanmıştır. Her iki döneme ilişkin çocuk koruma hizmetlerinin sunum deneyimleri profesyonellerin bakış açısıyla tanımlanarak ortaya konulmuştur. Görüşmeler 22.11.2017-02.01.2018 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların odalarında ve sessiz bir ortamda yapılmış olup ortalama olarak 45-55 dakika sürmüştür.

Verilerin analizi

Tüm görüşmeler ses kaydına alınmış ve ilk görüşme sonrası ses kayıtlarının çözümü yapılarak görüşme içerikleri kağıda aktarılmıştır. Kayda geçirilen görüşme içeriğinin tekrarlayan okumaları ile nitel veri analizinin ilk adımı gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı fenomenolojik araştırma türünde yapılan bu çalışmada veri analizinde Giorgi'nin veri analiz yöntemi adımları kullanılmıştır (Giorgi, 2012). Bu adımlara göre; birinci aşamada; araştırmacılar tüm dökümanı (bütün içinde yer alan temel anlamı kavramak için) tekrarlı biçimde okuyarak genel görünümü kavramış ve ikinci aşamaya hazırlanmıştır. İkinci aşamada; daha verilere derin odaklanılarak, bilimsel fenomenolojik indirgeme yapılmış, anlam birimleri oluşturulmuştur. Bu noktada kelimeler, deneyimler metaforlar analiz edilmiş ve ifade edilen deneyimlerin ayrımları yapılarak anlam birimleri oluşturulmuştur. Anlam birimleri arasında bağ olması önemli belirleyici kriter olarak kontrol edilmiştir. Üçüncü adımda

araştırmacılar bilimsel fenomenolojik indirgemeleri kullanarak oluşturulan anlam birimleri ile çalışma fenomenini ilişkilendirerek her anlam biriminin ne anlama geldiğini analiz etmiştir. Bu noktada anlam birimlerinden yola çıkılarak ortak anlam konuları oluşturulmuştur. Dördüncü aşamada ise katılımcıların gerçek yaşamlarına ilişkin ifadeleri ele alınarak yaşanan deneyimin nasıl yapılandığı tanımlanmaktadır. Genel yapıyı oluşturan anlamlar arasındaki ilişkilere dayalı sentez yapılarak analizi aşaması sonlanmıştır (Giorgi; 1997). Giorgi'nin veri analizi adımları doğrultusunda çalışmada; genel yapı "çocuk koruma sistemine ilişkin yapı" başlığı altında yer alan ana tema "kalıcı çözüm geliştirmede karşılaşılan sorunlar" alt temalar ise "etkin hizmet sunum gereksinimi" ile "sosyal politika gereksinimi" olarak ortaya çıkmıştır. Alt temaların oluşturulmasında önemli olan anlam birimleri mesleki tükenmişlik, liyakat sorunu, meslek elemanı sayısında yetersizlik ile mesleki eğitimin niteliği sorunu olarak ortaya çıkmıştır ve analiz yapısı Şekil.1.de sunulmuştur.

BULGULAR

Çocuk refahı çalışanlarının SHÇEK ve ASPB dönemi çocuk koruma hizmeti deneyimlerinin tanımlanmasını amaçlayan bu çalışmada araştırma katılımcıları hem SHÇEK hem de ASPB dönemine ilişkin olarak kalıcı çözümler geliştirmede sorunların devam ettiğini ifade etmişlerdir. Çalışmada ortaya çıkan ana tema "kalıcı çözümler geliştirmede karşılaşılan sorunlar", "etkin hizmet sunum gereksinimi" ile "sosyal politika gereksinimi" alt temaları ile desteklenmektedir.

Etkin Hizmet Sunum Gereksinimi

Bu tema bu alanda çalışanların mesleki eğitimlerinin yetersiz kalması, çalışanların sayısal yönden yetersizliği, çalışanların işe alınmalarında liyakate bakılmaması ve mesleki tükenmişlik duygusunun yaşanmasının etkin hizmet sunumunda sorun yarattığına işaret etmektedir.

Mesleki eğitimin niteliğiyle ilgili sorunlar

Araştırma katılımcıları çocuk refahı alanında çalışanların bu alana özgü bilgi, beceri ve değerlere sahip olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Bu ifadelerde SHÇEK döneminde meslek elemanlarının eğitim açısından yeterliliğinin daha iyi olarak algılandığı görülmüştür. Etkin hizmet sunumu gereksinimini ifade eden katılımcıların çocuk refahı çalışanlarının mesleki eğitimlerinin giderek yetersizleştiği yönünde bir

algıya sahip oldukları görülmektedir. Bu algılama “mesleki eğitimin nitelik sorunu” olarak ifade edilirken çoğunluğun algısı deneyimli meslek mensuplarının aldıkları eğitimin alanlarında daha donanımlı hizmet sunmalarına katkısı olduğu yönündedir. Bu temaya ilişkin katılımcı ifadelerinden verilen örnekler de bu durumun fazlasıyla önemsendiğini göstermektedir.

.. çünkü eğitim kurumlarına baktığınız zaman çok fazla sayıda mezun veriyor ve yeterliliği olmayan mezunlar veriyor. Yani herkesin çok iyi bir donanımı olması lazım en azından... ha az mezun olsun daha iyi olsun demiyorum ama bunları yeterli derecede eğitmeniz lazım çünkü siz burada insana dokunacaksınız. İnsana hizmet eden bir meslek elemanı yetiştiriyorsunuz. Bu rastgele bir ekonomist bankaya giriyor değil. Burada insan hayatını idare eden bir meslekten söz ediyoruz...(K.2)

...SHÇEK döneminde meslek elemanı meslek elemanıydı, deneyimi ve bilgisi çocuğa direkt akardı, hem görüşü önemsendiği için hem aktif çocuk başında olduğu için ama şimdi yeni meslek elemanları uzman adı altında alandan olmayan bir sürü insanı barındırıyor.....5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çıkarıldı ve bu kapsamda yürütülen hizmetlerin tamamı bu kanuna dayalı olarak yürütülüyor ama bunu da yürütürken kurumlarda bu hizmeti yürüten elemanların yeterlilikleri tartışmaya açılabilir...(K.5)

Meslek elemanı sayısında yetersizlik

Katılımcıların meslek elemanlarının niteliklerinin giderek zayıflamasına ilişkin ileri sürdükleri görüşler arasında lisans eğitimi alan öğrenci sayısının artması ve eğitim kalitesinin buna bağlı olarak zayıfladığı görüşü bulunmaktadır. Öğrenci sayısının artmasına karşın çocuk refahı çalışanlarının hizmet gereksinimi karşısında sayısal açıdan yetersiz kaldığı algısı; meslek elemanlarının ihtiyacı karşılamaya yetişemediği yönündedir. Katılımcıların meslek elemanı sayısının yetersiz olduğu yönünde algılarını paylaşıırken meslek elemanı sayısının artmasının iyi olacağını ancak mesleki yeterliliğin bu noktada vazgeçilmemesi gereken önemli bir unsur olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Meslek elemanı sayısında yetersizliğin katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilmesi özellikle çocuk koruma alanı ve diğer alanlarda hizmet ihtiyacı içindeki nüfusun çok fazla olmasına dayandırılmıştır. Katılımcılar yetersiz mesleki eğitim sonucu, yetersiz donanıma sahip meslek elemanlarının giderek arttığından bahsetmektedir.

...bizim meslekle ilgili sorun sosyal çalışma görevlisi olarak tanımlanan, esas olarak bir meslek grubuna, sosyal hizmet uzmanlarına daha başka meslek gruplarını dahil ederek sosyal çalışma meslek elemanı diye bir tanım getirmiş. Böyle bir handikap var bu son yasada...(K.1)

...gibi kalifiye eleman, eleman sayısının daha fazla olması, yine merkezlerin daha yoğunlukta olması. İş yükü, vaka sayısı ne kadar az olursa hizmetimizin kalitesi o kadar fazla olur. Eğitim sürecine daha fazla değer verilmesi gerekiyor, kişilerin, çalışanların yani bunlar önemli ya da vakalara eğitim vermek, ailelere eğitim vermek bunların daha güçlü olmasını güçlendirebilir...(K.7)

..yani bu da iş yükünün fazlalığı, dosya sayısının fazlalığı, çalışan meslek elemanının az oluşu, bu önümüze engel konan durumlardan biri. Bizi engelleyen faktörlerden biri...(K.3)

Yukarıdaki alıntılardan görüldüğü gibi çocuk koruma alanında etkin hizmet sunumunda; meslek elemanlarının mesleki nitelikleri ve donanımlarının giderek azalması, meslek elemanı sayısının az olması, iş yükü ve vaka sayısının fazlalığı temel sorunlar olarak görülmektedir. Sosyal hizmet eğitiminde hem örgün hem de açık öğretim düzeyinde lisans programlarının açılarak çok sayıda öğrenci alınması ve eğitim veren kadroların çoğunun alan dışından oluşu sosyal hizmet sunumunda problemlere yol açmaktadır. Yeni yetişen meslek elemanlarının mesleki donanımlarındaki yetersizlikler ve “sosyal çalışma görevlisi” gibi meslek unvanları adı altında çalışan kişilerin mesleki donanımlarındaki yetersizlikler ve ilgili alanda eğitim görmemiş kişilerin de bu alanda hizmet vermesine yol açan olumsuz gelişmeler katılımcıların bahsettiği eğitim eksikliği sorununu daha da görünür hale getirmektedir.

..vaka sayısı çok fazla, ben şu anki çalıştığım yerden bahsediyorum. Kuruluşlarda çalıştım. Orada da yine çocuk sayısı çok fazlaydı, yetiştirme yurtlarında, çocuk yuvalarında, çocuk sayısı çok olduğu zaman erişebilirlik şansı daha az oluyor ya da daha yüzeysel oluyor yani bütün çocuklarla birebir ilgilenme şansı olmuyor. Çocukların derinine inmek, bütüncül yaklaşım sağlamak daha zor oluyor. Tabi elden gelen yapılıyor eğitimleri, bakımları vesaire ruhsal durumları tabi ki dikkate alınıyor ama çok derin, bir vakayla çok sık vakit geçirmek biraz daha sınırlı oluyor...(K.4)

Liyakat sorunu

Liyakat sorunu çocuk refahı alanında etkili hizmet sunumunda engel oluşturan bir diğer önemli faktör olarak algılanmaktadır. Liyakat sorunu yetkin olması beklenen meslek elemanlarının mesleki niteliklerinin eksikliği yanında hizmetin istenilen düzeyde verilmesi önünde çok önemli bir engel olarak algılanmaktadır.

...bu dönemde en önemli konulardan birisi de belirttiğim üzere liyakat. Bu liyakat önemli niye önemli politika üreticilerin, yöneticilerin belirli bir niteliğinin olması gerekiyor ama öyle değil. Bir liyakat süreci işletilmeli...(K.2)

..birincisi bir liyakat meselesinin çözülmesi lazım, şu anda bunun çözüleceği yok ta, yani sorunun yanıtı açısından. Kamu kuruluşlarının daha doğrusu ASPB kuruluşlarına daha nitelikli meslek gruplarının istihdam edilmesi lazım...(K.6)

Son yasal düzenlemelerde bazı unvanların eklenmesi, meslek elemanı tanımlarının değişmesi ve bu durumun temel mesleki eğitimi farklı alanlardan olan kişileri aynı görevlerden sorumlu tutması katılımcılar tarafından hizmeti engelleyici önemli bir faktör olarak ifade edilmiştir. Aşağıdaki alıntı bu durumu yansıtmaktadır:

...5395'te sosyal çalışma görevlileri diye bir şey çıkarıldı. Bu Adalet Bakanlığının kendi işlemlerinin kolaylaştırılması için yaptığı bir şey. Ama bu maalesef bizim kurumumuzda zaman zaman farklı algılandı ve bunu sosyal çalışma görevlisi diye sosyolog, öğretmen, psikolog, çocuk gelişimcisinin hepsini onun içine attı. Eee bu başlı başına bir yanlış zaten. Sosyal çalışma görevlisi diye bir şey olamaz, herkes kendi meslek branşına göre çünkü herkesin hazırladığı rapor farklı, çalışma modelleri farklı, böyle bir kargaşa çıktı...(K.7)

Mesleki Tükenmişlik

Araştırmaya katılan çocuk refahı çalışanlarının mesleki açıdan tükenmişlik duygusu yaşadıkları ve bunu önemli bir sorun olarak ifade ettikleri görülmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki alıntılar çalışanların kendilerini nasıl hissettiklerini ortaya koymaktadır:

..açıkçası çocuklara ilişkin, çok iç sızlatıcı bir haldeyiz. Aslında çaresiz ve umutsuz hissediyorum. Şurada çalışıyorum ama şey var kendimi böyle ne diyim....(K.1)

..kısır döngüde hırıltılı hırıltılı dönen bir değirmenin dişlisi olarak hissediyorum. Küçük küçük iyi duygular yaşıyorum ama hani sadece ekonomik destek değil aileyi başka yönlerden de desteklemek gerek...(K.5).

...Ben kendimden örnek verirsem ben sosyal hizmeti seven bir sosyal hizmet uzmanıyım, yani işimi yapmayı severim, insanla çalışmayı severim. Ya ben bile yapmak istemiyorum çünkü neden yapmak istemiyorum... ben yemin ettiğim gibi müracaatçının vakar, onur ve haysiyetine uygun davranmıyorum yani. Çünkü yani ben kapasite üstü çalışarak bir fabrikada bir makine gibi, makine bile günde 15.000 tane baskı yapıyorsa 15.001'inciyi yaptırılmıyorsa bozuluyor makine. Ben de bozuldum yani....(K.3)

Mesleki eğitim ve donanımda yaşanan nitelik kaybı, meslek elemanı sayısının yetersizliği, işe alımlarda liyakat sorunu ile çalışanlarda görülen mesleki tükenmişlik durumuna işaret eden ifadeler “etkin hizmet sunum gereksinimi” ne işaret etmektedir.

Sosyal Politika Gereksinimi

“Kalıcı Çözüm Geliştirmede Karşılaşılan Sorunlar” olarak ortaya çıkan ana temanın ikinci alt teması ise “sosyal politika gereksinimi” olarak tanımlanmıştır. Sosyal politika gereksinimi konusunda katılımcıların ifadelerine dayalı ortaya çıkan alt temalar ise; temel eğitim sorunu, işsizlik ve yoksulluk sorunu, işbirliği sorunu ile koruyucu hizmetlerin eksikliği başlıklarında tanımlanmıştır.

Temel eğitim sorunu

Katılımcılar etkin bir çocuk koruma hizmeti için toplum genelinde çocuk hakları ve çocuğun değeri konularında eğitim verilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Aşağıda yer alan alıntılarda bu gereklilik dile getirilmektedir:

..birinci derecede eğitim diye düşünüyorum önce çocuk haklarının çocuklara çok iyi öğretilmesi lazım. Sonrasında çocuk haklarıyla ilgili ailelerin bilinçlendirilmesinin çok iyi yapılması gerekiyor. Temel sorun öncelikle buradan başlıyor. Yani bana göre ilkokulda çocuk hakları eğitimi adı altında bir ders gerekiyor. Bu ders bana göre ailelerle birlikte işlenmesi gereken bir ders. Bu oturtulursa öncelikli eğitimin aileden başlayacağı düşünüldüğünde en önemli konulardan bir tanesi yani bizim müfredata çocuk hakları eğitimi mutlak ve mutlak sokmamız gerekiyor. Bunu sadece çocuk odaklı değil, aile odaklı da düşünmemiz gerekiyor. Öncelikle bu. Sonrasında şu ana kadar

çocuklara verilen hizmetlerin kalitesinin artırılması gerektiğini düşünüyorum (K.6)

...Her iki dönem için de eleştirdiğim çocuk hakları eğitiminin okullarda müfredata bir ders gibi girmesi, kesinlikle girmeli çocuk hakları çocuklara ve ailelere öğretilmeli. Bu ders ailelerle birlikte işlenmeli, ancak böyle anlam kazanır. Çocuklara haklarının ne olduğu öğretilmeli, ailelere de çocuklarla ilgili ne yapmaları gerektiği onların haklarının ne olduğuyla ilgili eğitimlerin kesinlikle verilmesi gerekli. Bu konuda Türkiye'deki yapılanmanın çok zayıf olduğunu düşünüyorum yani veriliyor ama belli haftalarda, belirli günlerde biraz zayıf kalıyor. O anlamda da önemli olduğunu düşünüyorum...(K.3)

Yukarıda yer alan ifadelerden de görüldüğü gibi katılımcılar; mümkün olduğunca erken dönemde hem çocuklara hem de ailelere yönelik eğitim programlarının başlatılarak ailelere; aile içi ilişkiler ve çocuğun değeri yanında çocuk hakları eğitimi verilmesinin önemini vurgulamış ve toplumsal bilincin geliştirilmesinde bu eğitime ihtiyacı dile getirmişlerdir.

İşsizlik ve yoksulluk sorunu

Çalışmanın katılımcıları; yüksek oranda işsizlik ve buna bağlı gelişen yoksulluk sorununun aileler üzerindeki derin etkisine çok yakından tanıklık ettiklerini ifade etmektedir. Katılımcılar çoğunlukla sosyal yardımla ayakta duran ailelerde çocuğu korumanın mümkün olmadığı yönünde ifadeler kullanmışlardır.

..., sosyal politika üretmiyoruz, sosyal devlet olamıyoruz ..aslında en temel hakları insanların... böyle onlara bir lütfmuş gibi veriliyor, çocuksan hakkın vardır. korumak zorunda ama şimdi onlara bir lütfmuş gibi...eğitim ihtiyaçlarının karşılanması ama biz bunu ne yapıyoruz, belli kurallar koyuyoruz insanları hatta çıkarıcılığa yönlendiriyoruz.....yani sahtekarlığa yönlendiriyoruz, koruyamıyoruz aslında....(K.1)

...Türkiye'de ekonomik yoksulluk artıyorsa benim işim daha da artar, yani bu talep edene arz ederim şekilde dönüşür çünkü niye sosyal politikan yok. Onun yerine koyabileceğin çözüm önerin yok. Yani senin sosyal politikan olursa kişiler buraya gelmeden önce başka yerlere uğrayıp gelirler...(K.4)

Katılımcıların işsizlik ve yoksulluk sorununun yaygınlığını vurgulayan ifadeleri ayrıca bu sorunun çözümü için nakdi yardımın yetmeyeceğine ilişkin algıyı da ortaya koymaktadır.

İşbirliği eksikliği

Çocuk koruma alanında çalışanların işin doğası gereği bazı kurum, kuruluş ya da meslek grupları ile işbirliği içinde çalışmalarını gerekmesine karşın bu işbirliğinin pratikte gerçekleşmediği görülmektedir.

..Milli Eğitim Bakanlığı sırtını dönmüş oluyor. Şimdi Milli Eğitim Bakanlığı'na arkadaş bu çocuğun bu okuldan gitmesi lazım ailesel sorunlar, belki de uyum sorunu var çocuğun okulla ilgili sorunu olabilir yani bir şekilde başka bir okula gitmesi başarısı için gerekli dediğimizde hayır diyor adrese dayalı.. değiştirilemez....Şöyle bir şey olması lazım ASPB'nin denetiminde ve takibinde olan çocuklar ve ailelerinin bir takım hizmetlerinin yerine getirilmesinde önceliklerinin olması lazım...Ya da zorunlu hallerde bunu bir raporla ya da bir komisyon kararıyla belirleyip çocuğun yararı için bir başka yere nakledilmesi lazım....(K.5)

...hayır, yani eşgüdüm görmüyorum, şöyle diyeyim, okul değişikliği yapmak istediğimiz, çeşitli nedenlerle okulla ilgili sıkıntıları olan bir çocukla ilgili bir değişiklik yapmaya çalıştığımızda işte Milli Eğitim Bakanlığı diyor ki benim sistemimde adrese dayalı sistem var bu sistemi aşamıyorum ben, bu nedenle....(K.1)

Bu ifadelerde görüldüğü gibi çocuk koruma hizmetlerinde yakın işbirliği içinde çalışılması gerekirken çoğunlukla bu işbirliği söz konusu olamamaktadır.

Koruyucu hizmet eksikliği

Çocuk koruma hizmeti sunan katılımcılar bu alandaki mevcut hizmet modelini sorun ortaya çıktıktan sonra çocuğu ele alan bir yapıda olduğu için eleştirmektedir. Bu modelin çözüm geliştirmede başarı sağlamadığı belirtilmekte ve koruyucu/önleyici çocuk koruma hizmetinin eksikliği aşağıdaki alıntılarda vurgulanmaktadır.

...gibi sosyo- ekonomik destek süreci şu an iyi işliyor yani ekonomik olarak bir sıkıntı yok, yani bir sınırlama hiç getirilmedi, aile ve çocuklara istediğimiz kadar yardım yapabiliyoruz yani hiç bu anlamda ayrılan ödeneğin azaltıldığı veya bittiği gibi hiçbir şey duymadık. O anlamda rahat bir ortam var. O da iyi gidiyor bana göre, tıkanıdığı önemli noktalardan bir tanesi de sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara verilen ihtisas hizmetinin, önemli bir hizmetin sonlandırılması, bunun devredilme altında bitirilmesi. Sonuçta sokakta Türk

ve Suriyeli çalışan çocukların artmasının yegane sebebi olarak görüyorum, bunlarla ilgili bir özel çalışma yapılamıyor şu anda....(K.4)

...ama koruyucu, önleyici tedbirler alınmış olsa yani çocuk maddeye başlamadan, ya da çocuk sokakta çalışmaya başlamadan müdahalede bulunulmuş olsa daha az sorunla karşılaşabilir. Genel olarak sosyal politika, devlet sosyal politikaları koruyabilmeli... (K.7)

Bu alıntılar çocuk koruma hizmetleri kapsamında koruyucu ve önleyici sosyal hizmetlerin sunumunda büyük sıkıntılar olduğunu göstermektedir, çoğunlukla alanda sorun ortaya çıktıktan sonra sorunların çözümlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

...sosyal hizmetlerin en temel görevi aslında koruyucu, önleyici hizmetler olmalı yani biz şu an yara açıldıktan sonra müdahale ediyoruz. Müdahale kısmında daha çok çalışıyoruz, her iki dönemde de aslında bu temel bir sorundu, SHÇEK döneminde daha çok şöyle bir sorun vardı benim gözlemlediğim yoksunluk üzerine bir kurum bakımı vardı. Yoksunluk, yoksulluk vardı. Bu dönemde toplumun yozlaşmasıyla birlikte daha çok taciz, istismar, daha ciddi vakalarla karşılaşılıyor. Toplumun yozlaşması da çok ciddi bir sorun aslında genel bir sosyal sorun oldu...(K.2)

...önce koruyucu/önleyici hizmetlerin olması lazım. Biz diyoruz madde bağımlılığı ortaya çıktı bunu tedavi edelim. Önce onu bir korumaya çalış ondan sonra zaten bu sosyal politika demektir. Uyuşturucuyla mücadele işte, sosyal sorunlarla mücadele, ne bileyim işte gençlerin topluma uyum sağlayabilmesi için gençlik evleri olması lazım, çocuk evlerinin olması lazım, kadın evleri, kadınla erkeğin birlikte gidebilecekleri yerler(K.1)

Çocuk refahı çalışanları koruyucu/önleyici sosyal hizmet sunmanın güçlüklerini ifade ederken aynı zamanda sosyal hizmetin tümüyle maddi yardıma odaklandığı yönünde eleştirel bir bakışa da sahiptirler:

....Toplum odaklı bakmıyor, birey odaklı bakıyor. Genelci yaklaşımla bakmıyor, aile yaşam döngüsü açısından aile odaklı bakmıyor sadece sonuç nedir, sonuç kişi fakir, kişi sokağa atılmış, yani koruyucu önleyici hizmetler geri plana atıldı.....ailenin güçlendirilmesi artı bir de aileye rehberlik edilmesi yani sadece yardımların isimlerini koyarak bu aileye yardım edemezsin, ya da çocuğun durumunu, yaşam standardını yükseltemezsiniz. Aileye de rehberlik etmeniz gerekiyor çünkü ailenin danışmanlık hizmetleri sırasında

kendi sorun çözme becerilerini geliştirmelerini sağlamak lazım, ama Türkiye açısından baktığımız zaman çocuk koruma hizmetidir şu anda istenilen...(K.6)

Çalışma bulguları; katılımcıların çoğunluğunun her iki dönemde de çocuk koruma hizmetlerinin koruyucu ve önleyici boyutunun eksik olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Bu genel algıya karşın katılımcıların çoğunluğu SHÇEK döneminin koruyucu hizmet sunumu açısından görece daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Bu algıya sahip katılımcılar ASPB döneminde maddi yardımla öne çıkan hizmetlere ağırlık verildiğini düşünmektedir. Bu çalışmada; çocuk koruma hizmetlerinde her iki dönemde de kalıcı çözüm geliştirmede sorun yaşandığı ve bu durumda ise hizmet sunanlara ilişkin eğitimin niteliği, meslek elemanlarının sayıca yetersizliği, liyakat sorunu ile birlikte çalışanlarda tükenmişlik duygusunun yaşanmasının etkili olduğu ifade edilmiştir.

Her iki dönemde de kalıcı çözümler geliştirmede yaşanan sorunlar genel yapıda sosyal politika eksikliğine bağlı olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda, toplumun temel konularda eğitimlere ihtiyaç duyduğu, işsizlik ve yoksulluğun önemli olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal hizmetin yürütülmesinde ilgili sektörler arasında yaşanan işbirliği sorunu yanında koruyucu/önleyici çocuk koruma hizmetlerinin eksikliği de sosyal politika başlığı altında ele alınması gereken konular olarak tanımlanmaktadır.

Şekil:1. Çocuk koruma sistemine ilişkin yapı

Ana Tema: “Kalıcı Çözüm Geliştirmede Karşılaşılan Sorunlar”

Etkin Hizmet Sunum Gereksinimi	Sosyal Politika Gereksinimi
Mesleki eğitimin niteliği sorunu	Toplumun eğitim sorunu
Meslek elemanı sayısında yetersizlik	İşsizlik ve yoksulluk sorunu
Liyakat sorunu	İşbirliği eksikliği
Mesleki tükenmişlik	Koruyucu hizmet eksikliği

TARTIŞMA

Araştırma bulguları Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerine ilişkin deneyimlerde SHÇEK ve ASPB dönemlerine özgü farklılaşan önemli bir değişimin algılanmadığını göstermektedir. Buna karşın SHÇEK döneminde meslek elemanlarının niteliğinin ve koruyucu hizmetlerin görece daha iyi olduğu algısı katılımcıların çoğunluğu tarafından ifade edilmiştir. Çalışmanın önemli bulguları arasında yer alan sosyal hizmet sunanların mesleki eğitiminde nitelik ve nicelik sorunu ilgili alanyazında da

tartışılan konular arasındadır (Alptekin vd., 2017; Yiğit, 2017). Türkiye’de yapılan Ulusal Sosyal Hizmet Eğitim Çalıştayları kapsamında da sosyal hizmet eğitiminin lisans ve lisansüstü programlarında yaşanan sorunlar arasında eğitim programlarının sayısının hızla artmasına karşın eğitimin niteliğinin düşmesi ve eğitimde standardizasyona duyulan gereksinim vurgulanmaktadır (Alptekin vd., 2017). Bu çalışmada öne çıkan bu bulgu diğer ülkelerde yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde de çocuk refahı alanında çalışanların bu hizmete ilişkin algılarının incelendiği bir çalışmada mesleki eğitim programlarının niteliğinin hizmetin sunumunda önemli etkisi olduğu vurgulanmaktadır (Gopalan vd., 2019). İtalya’da çocuk refahı alanında görev yapan sosyal hizmet çalışanlarının iş doyumlarının incelendiği bir çalışma ise mesleki eğitim ve niteliğin çalışanların iş doyumuna olan önemli etkisini göstermiştir (Berlanda vd., 2017). Bu çalışmaların sonuçları çalışmamızın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Çocuk refahı çalışanlarının ifadeleri ile tanımlanan liyakat sorunu ise Türkiye’de genel olarak işe yerleştirmelerde yaşanan önemli bir probleme işaret etmektedir. Sosyal hizmet alanında da bu sorun mesleki yayın ve toplantılarda mesleki performansı engelleyici bir faktör olarak ele alınarak tartışılmaktadır (Alptekin vd., 2017). Liyakat sorununun küreselleşme ile yaygınlaştığı ve ucuz emeğe ilginin nitelik ve beceri değerinin önünde engel oluşturduğu belirtilmektedir. Bu eğilim kuşkusuz eğitimde yetersizliğin gelişmesine de neden olabilmektedir. Gopalan ve diğerlerinin yaptığı çalışmada da çocuk refahı alanında çalışacakların seçiminin, sunulan hizmetin niteliğinde önemli olduğu vurgulanmaktadır (Gopalan vd., 2019).

Genel olarak her iki dönemde de -hem SHÇEK hem de ASPB döneminde-katılımcıların, çocuk koruma hizmetlerindeki deneyimleri koruyucu hizmetler boyutunda yetersiz kalındığı algısını öne çıkarmaktadır. Bu bulgu çocukların aile içinde korunmasının önünde önemli bir engel oluşturması açısından düşündürücüdür. Bu algı, Güney Afrika’da yapılan bir çalışmada da benzer şekilde ortaya konulmuştur. Birçok ülkede benzer sonuçların araştırmalarda gösterilmesi; giderek derinleşen neoliberal politikaların etkisine bağlanmakta ve çocuk koruma hizmetlerinde koruyucu ve önleyici hizmetlerde görülen başarısızlığın nedeni olarak gösterilmektedir (Strydom vd.,2017).

Çalışmada her iki dönemde de çocuk koruma hizmeti deneyimi olan katılımcıların çoğunluğunun hizmet sundukları toplumu işsizlik ve yoksulluk açısından dezavantaj

içinde gördükleri ortaya çıkmıştır. Katılımcılar bu koşullarda verilen hizmetlerin koruyucu boyutunun mümkün olamayacağını ifade etmektedir. Katılımcıların çoğunluğu çocuk koruma çalışmalarını kalıcı bir çözüme götüremeyen boş çabalar olarak algılamaktadır. Bu durum olumsuz birçok faktörün (işsizlik, yoksulluk, kötü konut ve çevresi, eğitim sorunu vb.) bir araya gelmesinin koruyucu hizmetlerin sunumunu zorlaştırdığı yönünde bir kabulü tanımlamaktadır. İlgili alanyazında da ailenin ekonomik yetersizlikleri ile çocuk ihmali arasında güçlü bir ilişki olduğu gösterilmektedir (Connell vd., 2007; Frederick ve Goddard, 2007). Bu durumda çocuk koruma hizmetinin koruyucu ve önleyici yöne dönüştürülmesinde ailenin ekonomik gücünün başka bir deyişle işsizlik sorununun ortadan kaldırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz sadece ailenin ekonomik yönden yetersizliği değil eğitim düzeyi, kültürel değerler gibi birçok faktörün de ele alınması önemlidir. Benzer çalışmalarda da makro-ekonomik politikalarda yaşanan başarısızlığın koruyucu çocuk refahı hizmetlerinin sunulma olasılığını azalttığı (Hyslop ve Keddell, 2018) ve hatta engellediği belirtilmektedir (Strydom vd., 2017). Nijerya'da yapılan bir çalışmada çocuk koruma alanında yaşanan eksikliklerin sosyal koruma başlığı altında yoksullukla mücadele yanında diğer sosyal faktörlerin (uygun çevre ve konut, şiddet ile ayrımcılık yanında çocuk işçiliği) önemle ele alınmasının gerekliliğini göstermektedir (Jones, 2012). Çocuk koruma hizmetlerinde son yıllarda daha çok ailenin maddi yönden desteklenmesine ağırlık verilmesi çalışmada öne çıkan bir bulgu olup, bu yaklaşım başka araştırmalarda da ortaya çıkmıştır. Benzer biçimde bir çalışmada çocuğun aile içinde kalmasını destekleme açısından ailenin maddi yönden desteklenmesi önemli bir yaklaşım olarak gösterilmiştir (Maccio vd., 2003).

Katılımcılar tarafından çocuk koruma hizmetinde işbirliği içinde çalışılması gereken aile ve okul gibi yapılar arasında işbirliği açısından sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Bu bulgu da çocuk koruma hizmetinin etkinliğini azaltıcı önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır. Yapılan bir diğer çalışmada da çocuk koruma hizmetinde aile ile işbirliği içinde çalışma ve aileye yaklaşımın aile refahını olumlu yönde geliştirdiği ve hizmeti daha etkin kıldığı gösterilmiştir (Heimer vd., 2017). Literatürde çocuk koruma hizmetlerinde işbirliği içinde çalışılması gereken önemli bir alan olarak medya üzerinde de önemle durulmakta ve konu ile ilgili tartışmalar yapılmaktadır. Medya etkisini ele alan bir çalışmada; çocuk koruma alanında medyanın toplumsal davranış değişikliğinde çok önemli bir etkisinin olduğu ve sosyal hizmette kullanılmasının gerekliliği yanında bu hizmeti verenlerin işbirliği anlamında

duydıkları kurumsal destek ihtiyacını karşıladığına da dikkat çekilmektedir (Sanders vd.,1997).

Bu çalışmada öne çıkan önemli bulgulardan bir diğeri ise çocuk koruma hizmeti veren katılımcıların her iki dönemi de iş yükü açısından çok yoğun olarak tanımlamalarıdır. Buna benzer ifadeler Dlamini ve Sewpaul'ün çalışmasında da yer almakta ve etkin hizmet sunumunda engelleyici bir faktör olarak iş yükü fazlalığı vurgulanmaktadır (Dlamini ve Sewpaul, 2015). Berlanda ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da çocuk refahı alanında hizmet sunan sosyal çalışmacıların iş yükü fazlalığının iş doyumuna olan olumsuz etkisi gösterilmiştir (Berlanda vd., 2017). Her iki çalışma sonucu ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de iş yükü yoğunluğuna işaret etmektedir. Bu durum; hemen hemen bütün ülkelerde çocuk koruma hizmetine olan ihtiyacın arttığını göstermekte ve neoliberal politikaların etkisine bağlı yaygınlaşan ve derinleşen işsizlik ve yoksulluk sorunlarının çocuk refahı hizmetlerine etkisini düşündürmektedir.

Çalışmanın önemli bir diğer bulgusu da katılımcılar tarafından toplumun temel konulardaki eğitim eksikliğinin önemli bir faktör olarak ifade edilmesidir. Toplum genelinde çocuk hakları ve çocuğun değeri konusunda temel bilincin yükseltilmesine olan ihtiyaç vurgulanmaktadır. Çalışanlar toplumda çocuğun değeri konusunda olumlu bir bilinç ve algı geliştirilmesi için eğitimlerin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Toplumun geniş bir kesiminin çocuk hakları ve çocuğun değeri konusunda eğitime gereksinim duyduğu başka bir araştırmada da vurgulanırken (Lee vd., 2013) toplumsal bilincin geliştirilmesinin çocuk koruma hizmetlerindeki etkisine işaret edilmektedir (Daro ve Dodge, 2009). Bu nedenlerle katılımcıların da belirttiği gibi erken yaşlarda başlayan eğitim programları kapsamında bu konulara yer verilmesi toplumsal bilinci geliştirmede yarar sağlayabilecektir. Çocuk koruma hizmetinde toplumsal duyarlılık geliştirilmesinin önemi literatürde de ele alınmakta ve sosyal politikaların toplumsal etkilerinin gücü tartışılmaktadır.

Çalışmada katılımcılar sosyal politikaların önemini vurgulamışlardır. Finlandiya'da çocuk koruma hizmetlerinin etkinliğinin ele alındığı bir çalışmada da sosyal hizmet uzmanları, sosyal yapı ve hizmet sunan örgütün önemi üzerinde dururken genel toplumsal refah düzeyi ile çocuk koruma hizmetleri arasında olumlu bir ilişki olduğu vurgulanmıştır (Vornanen vd., 2011). Bu sonuçlar çocuk koruma hizmetlerinin etkin kılınmasında toplumu kuşatan sosyal politikaların gücünün önemli olduğunu vurgulamaktadır (Karataş, 2007; Yolcuoğlu, 2009; Yolcuoğlu, 2011). Sosyal

politikaların yetersizliği ve sosyal hizmetlerin sadece nakdi yardıma odaklı yürütülmesi hak anlayışı yerine hayırsever yardım görüşünün baskınlığına yol açabilecek ve kalıcı çözümlere ulaşma hedefinden uzaklaşılacaktır.

SONUÇ

Çocuk refahı çalışanlarının her iki dönemde yürüttükleri hizmeti kalıcı bir çözüm oluşturmaktan çok uzak olarak algılamaları çalışmanın ana sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Çocuk refahı çalışanları; bu alanda çalışanların sayı ve mesleki eğitimi yönünden yetersizliğini vurgularken, çalışanların işe alınmalarında liyakate bakılmaması ile çalışanlarda mesleki tükenmişlik duygusunun yaşanmasını etkin hizmet sunumu önündeki engeller olarak tanımlamaktadır. Çocuk refahı çalışanlarının işsizlik ve yoksulluğun önlenmesi, sorunların ortaya çıkmasını engelleyen koruyucu ve önleyici sosyal politikaların geliştirilmesine duyulan gereksinimi tanımladıkları görülmektedir. Sosyal politika kapsamında toplumda aile ve çocuğu güçlendirici nitelikte bir eğitime duyulan ihtiyacın belirtilmesi önemli diğer bir sonuç olarak söylenebilir. Neoliberal politikaların kaçınılmaz sonucu olarak değerlendirilen işsizlik ve yoksullukla mücadelede de etkin sosyal politikalara olan gereksinime vurgu yapılmaktadır. Sosyal politika; devletin güçsüzler için aldığı öncelikle ekonomik önlemler yanında sosyal, ekonomik hak ve özgürlüklere odaklı eğitim, sağlık, istihdam ve barınma konularında sağladığı olanaklar ve bu olanakların toplum içinde herkese eşit yararlanma imkanını kapsamına alması olarak ele alındığında (Albayrak ve Birinci, 2017) kalıcı çözümler konusundaki farklı alanlar çalışma katılımcıları tarafından vurgulanmaktadır. Çalışma sonuçları doğrultusunda;

1. Çocuk refahı çalışanlarının niteliğinin geliştirilmesi,
2. Çocuk refahı çalışanlarının sayısal yetersizliğinin giderilmesi,
3. Çocuk refahı hizmetlerinde koruyucu/önleyici hizmetlerin geliştirilmesi,
4. Sosyal politika/çocuk politikası ve çocuk haklarının hem çocuklara hem de ailelere anlatılması için temel eğitim programlarında ele alınması,
5. Toplum ve aileleri güçlendirecek işsizliğin azaltılması boyutunda tam zamanlı ve güvenceli kamusal istihdam olanaklarının artırılması, bireyleri işsizliğe karşı koruyacak teşviklerin sunulması ve yoksulluğu azaltacak sosyal politika tedbirlerinin geliştirilmesi,

6. Çocuk refahı hizmetlerinde ilgili kurumlar ve profesyoneller arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin geliştirilmesi önerilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çocuk refahı çalışanlarının farklı sosyal hizmet sunum modellerindeki deneyimlerinin tanımlanması amacıyla yapılan fenomenolojik araştırmamızda çalışmanın tüm aşamalarında katıtatif araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. Bu bağlamda; araştırmanın sorusu ile kullanılan araştırma metodolojisinin uyumu ile birlikte katılımcıların seçimi ile görüşmelerin analizinden raporlama aşamasına kadar bilimsel ve etik ilkeler gözetilmiştir (Reid vd., 2018; Chiumento vd., 2020). Araştırmanın etik bağlamında; çalışmanın yapılacağı kurum yetkilisinden izin alınmış olup çalışma için uygun katılımcıların gönüllü olarak görüşmelere katılmaları konusunda kendi otonomilerini kullanmaları sağlanarak onamları alınmış ve katılımcıların zarara uğramamaları konusunda özenle korunmalarına yanında kurum ve katılımcılara ilişkin bilgiler anonimleştirilerek çalışma raporu oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2012) Çocuk Özel İhtisas Komisyonu. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı X. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ön Rapor. Erişim Adresi: www.onuncuplan.gov.tr
- Akyüz, E. (2012). Çocuk hukuku. *Pegem Akademi, Ankara*. Sayfa 41.
- Albayrak, E. T., & Birinci, M. (2017). Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1 (1), 64-100.
- Alptekin, K., Topuz, S., & Zengin, O. (2017). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminde Neler Oluyor?. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (2), 50-69.
- Basic, G. (2017). Observed successful collaboration in social work practice: coherent triads in Swedish juvenile care. *European Journal of Social Work*, 1-14.
- Başer, H. (2013) çocuk refahı alanında yeni hizmet modeli "çocuk evleri" Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Berkün, S. (2010). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Mesleki Sorunlar: Bursa Örneği, *Toplum ve Sosyal Hizmet* 21 (1): 99-109
- Berlanda, S., Pedrazza, M., Trifiletti, E., & Fraizzoli, M. (2017). Dissatisfaction in child welfare and its role in predicting self-efficacy and satisfaction at work: a mixed-

- method research. *BioMed research international*, Volume 2017, Article ID 5249619, 1-12.
- BM Çocuk Hakları Sözleşmesi. Erişim adresi: <http://cbgd.org/birlesmis-milletler-cocuk-haklarına-dair-sozlesme/>
- Bywaters, P., Scourfield, J., Jones, C., Sparks, T., Elliott, M., Hooper, J., ... & Daniel, B. (2020). Child welfare inequalities in the four nations of the UK. *Journal of Social Work*.20(2):193-215.
- Carlson, J. (2017). 'What can I do'? Child welfare workers' perceptions of what they can do to address poverty, *Journal of Children and Poverty*, 23:2, 161-176.
- Chiumento, A., Rahman, A., Frith, L. (2020). Writing to template: Researchers' negotiation of procedural research ethics. *Social Science & Medicine*, doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.112980
- Connell, C. M., Bergeron, N., Katz, K. H., Saunders, L., & Tebes, J. K. (2007). Re-referral to child protective services: The influence of child, family, and case characteristics on risk status. *Child Abuse & Neglect*, 31 (5), 573-588.
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018). <http://www.mfa.gov.tr/data/cbsk-teskilati-hk-1-nolu-khk.pdf>.) Erişim tarihi: 01.04.2020
- Çetin, H. (2017). Kamu Yönetimi Reformu Çerçevesinde Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (38), 152-167.
- Çifci, E. G. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(19) 53-66.
- Çoban, A. İ., Özbesler, C. (2009). Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18):31-41.
- Çocuk Koruma Kanunu (2005). Çocuk Koruma Kanunu. Kanun no.5395. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
- Daro, D., & Dodge, K. A. (2009). Creating community responsibility for child protection: Possibilities and challenges. *The Future of Children/Center for the Future of Children, the David and Lucile Packard Foundation*, 19(2), 67.
- Dlamini, T. T. L., & Sewpaul, V. (2015). Rhetoric versus reality in social work practice: political, neoliberal and new managerial influences. *Social Work*, 51(4), 467-481.
- Doğan, R. (2013). Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği. *Ankara Barosu Dergisi*, 71(2), 145-170.

- Ellett, A. J., ve Leighninger, L. (2006). What happened? An historical analysis of the de-professionalization of child welfare with implications for policy and practice. *Journal of Public Child Welfare*, 1(1), 3-34.
- Englander, M. (2012). The interview: Data collection in descriptive phenomenological human scientific research. *Journal of Phenomenological Psychology*, 43(1), 13-35.
- Ergenç, Sedat (2016). Sosyal Politikalarda ve Sosyal Hizmetlerde Değişim Süreci (Yeni Bir Model Önerisi), Denetim.
- Eroğlu, Z., & Demiröz, F. (2020). Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlarda psikososyal destek hizmeti alan çocukların bu hizmete ilişkin algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 131-151.
- Featherstone, B., Morris, K., Daniel, B., Bywaters, P., Brady, G., Bunting, L., ... & Mirza, N. (2019). Poverty, inequality, child abuse and neglect: Changing the conversation across the UK in child protection?. *Children and Youth Services Review*, 97, 127-133.
- Ferguson, H. (2017). How children become invisible in child protection work: Findings from research into day-to-day social work practice. *The British Journal of Social Work*, 47(4), 1007-1023.
- Frederick, J., & Goddard, C. (2007). Exploring the relationship between poverty, childhood adversity and child abuse from the perspective of adulthood. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 16(5), 323-341.
- Gelen, İ ve Çınar, G. (2014). Samsun Aile ve Sosyal Politikalar kurumunda çalışanların, çalıştıkları birim ile ilgili belirttikleri sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of International Social Research*, 7(35),536-555.
- Gentles, S. J., Charles, C., Ploeg, J., & McKibbin, K. A. (2015). Sampling in qualitative research: Insights from an overview of the methods literature. *The Qualitative Report*, 20(11), 1772.
- Gill, M. J. (2014). The possibilities of phenomenology for organizational research. *Organizational research methods*, 17(2), 118-137.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of phenomenological psychology*, 28(2), 235-260.
- Giorgi, A. (2012). The descriptive phenomenological psychological method. *Journal of Phenomenological Psychology*, 43(1), 3-12.

- Gopalan, G., Hooley, C., Winters, A., & Stephens, T. (2019). Perceptions among child welfare staff when modifying a child mental health intervention to be implemented in child welfare services. *American journal of community psychology*, 63(3-4),366-377.
- Gosine, K., & Pon, G. (2011). On the front lines: The voices and experiences of racialized child welfare workers in Toronto, Canada. *Journal of Progressive Human Services*, 22(2), 135-159.
- Heimer, M., Näsman, E., & Palme, J. (2017). Vulnerable children's rights to participation, protection, and provision: The process of defining the problem in Swedish child and family welfare. *Child & Family Social Work*.1-8. DOI:10.1111/cfs.12424.
- Hyslop, I., Keddell, E. (2018). Outing the Elephants: Exploring a New Paradigm for Child Protection Social Work. *Social Sciences*, 7(7), 105.
- Işıkhan, V. (2000). "Sosyal Hizmet Uzmanlarının İş Doyumları" Toplum ve Sosyal Hizmet 1(10): 38-52.
- Jones, N., Presler-Marshall, E., Cooke, N., & Akinrimisi, B. (2012). Promoting synergies between child protection and social protection in Nigeria. *London: Overseas Development Institute*.
- Karataş, K. (2007) Türkiye'de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2), 7-19.
- Kaya-Kılıç, A. ve Tekin, H.H. (2019). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Korunmaya Muhtaç Çocuk Birimlerinde İhmal ve İstismar Vakalarına Verilen Hizmetlerin Niteliğine İlişkin Görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 843-865.
- Kriz, K., ve Skivenes, M. (2014). Street-level policy aims of child welfare workers in England, Norway and the United States: An exploratory study. *Children and Youth Services Review*, 40, 71-78.
- Landsman, M. J. (2015). The Changing Landscape of In-Home Child Welfare Services. *Journal of Public Child Welfare*, 9 (5), 417-422.
- Lee, S. J., Sobeck, J. L., Djelaj, V., & Agius, E. (2013). When practice and policy collide: Child welfare workers' perceptions of investigation processes. *Children and Youth Services Review*, 35(4), 634-641.
- Maccio, E. M., Skiba, D., Doueck, H. J., Randolph, K. A., Weston, E. A., & Anderson, L. E. (2003). Social workers' perceptions of family preservation programs. *Journal of Family Strengths*, 7(1), 4.

- O'Neill, E. O., Gabel, J., Huckins, S., & Harder, J. (2010). Prevention of child abuse and neglect through church and social service collaboration. *Social Work and Christianity*, 37(4), 381- 406.
- Reid, A. M., Brown, J. M., Smith, J. M., Cope, A. C., & Jamieson, S. (2018). Ethical dilemmas and reflexivity in qualitative research. *Perspectives on medical education*, 7(2), 69-75.
- Roche, S. (2019). Childhoods in Policy: A Critical Analysis of National Child Protection Policy in the Philippines. *Children & Society*, 33(2), 95-110.
- Saar-Heiman, Y. ve Gupta, A. (2019). The poverty-aware paradigm for child protection: A critical framework for policy and practice. *The British Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz093>
- Sanders, R., Jackson, S., & Thomas, N. (1997). Policy priorities in child protection: Perception of risk and agency strategy. *Policy Studies*, 18(2), 139-158.
- Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). 24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı Kanun. Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> .
- Strydom, M., Spolander, G., Engelbrecht, L., & Martin, L. (2017). South African child and family welfare services: changing times or business as usual?. *Social Work*, 53 (2), 145-164.
- Şahin Taşşın, N. ve H. Özel (2011). "Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü" Toplum ve Sosyal Hizmet, 22 (2): 175-190.
- Tanğlay, N. (2009). "SHÇEK 'te Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Motivasyon ve İş Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi" İstanbul, Maltepe Üniversitesi SBE Psikoloji ABD Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Thomson, J. (2007). Child protection workers' perceptions of foster carers and the foster care system: A study in Queensland. *Australian Social Work*, 60(3), 336-346.
- Vornanen, R., Pölkki, P., Pohjanpalo, H., & Miettinen, J. (2011). The possibilities for effective child protection—The Finnish research perspective. *ERIS web Journal*, 1, 33-53.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9 (18), 499-525.
- Yiğit, T. (2017). Türkiye'de sosyal hizmet eğitim/öğretiminde kalite güvence sistemi ve akreditasyon standartlarına ilişkin bir model çerçeve önerisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (1), 151-168.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2009).Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-45.

- Yolcuoğlu, İ.G. (2011). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurulması, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Kapatılması Konusunun İrdelenmesi. Erişim Adresi: <http://ismetgalip.com/aile-ve-sosyal-politikalar-bakaligi-kurulmasi-ve-shcek-genel-mudurlugunun-kapatilmasi-ve-tasra-teskilatinin-il-ozel-idarelere-devredilmesi-konusunun-irdelenmesi/>
- Zuchowski, I. (2019). Five years after Carmody: practitioners' views of changes, challenges and research in child protection. *Children Australia*, 44(3), 146-153.